

В.В. ЛІЩУК, студентка II курсу магістратури, спеціальність «Міжнародна економіка», економічний факультет (Київський національний університет ім. Т.Г. Шевченка)

Стратегічне економічне партнерство в розрізі українсько-російських відносин

В статті розкривається поняття стратегічного економічного партнерства і даються рекомендації относительно пріоритетних напрямлений стратегічного партнерства України і Росії.

Ключевые слова: економічне партнерство, стратегічне партнерство.

The article reveals the concept of strategic economic partnerships and recommendations for priority areas of strategic partnership between Ukraine and Russia

Keywords: economic partnerships, strategic partnership.

Актуальність. На сучасному етапі вдосконалення добросусідських відносин між країнами є надзвичайно важливим аспектом економічного розвитку будь-якої держави. Останнім часом часто-густо згадують такий вид міждержавних відносин, як стратегічне партнерство, яке, з одного боку, може виявлятися на глобальному рівні, а, з іншого, – на рівні регіональної економіки.

В контексті глобалізації дане поняття розглядають як рівень співробітництва між державами для досягнення спільних цілей та інтересів. На регіональному рівні стратегічне партнерство виявляється у вигляді співпраці між фірмами та організаціями, що мають спільні цілі та прагнуть їх досягти.

Метою роботи є визначення пріоритетних напрямків стратегічного економічного партнерства України та Росії.

Виклад основного матеріалу. Сучасним міжнародним відносинам притаманний стрімкий динамізм та тенденція до подальшого ускладнення системи міжнародних зв'язків, які набувають багатомірний характер за всіма напрямками – від економіки і фінансів до сфери безпеки. Взаємна залежність міжнародних суб'єктів постійно зростає, що вимагає пошуку нових форм для їх координованої та узгодженої взаємодії. Новітні виклики міжнародної безпеки, які мають транскордонний характер, потребують спільних зусиль міжнародного співтовариства. За таких умов на перший план виходить завдання побудови гнучкої й диференційованої системи відносин України з ключовими міжнародними гравцями, яка відповідатиме викликам глобалізованого світу і сприятиме посиленню ролі нашої держави на світовій арені.

Щодо визначення суті поняття «стратегічне економічне партнерство», то в літературі відсутнє єдине загальноприйняте визначення. Дослідження змісту його зустрічаються у статтях С. Кононенко, Е. Лисицина та Б. Тарасюка, В. Зам'ятіна, Т. Мединської та інших. Тому завданням роботи є дослідження даного поняття на формування основних напрямів партнерства в українсько-російських відносинах.

У словнику іншомовних слів поняттю «стратегічний» надано два значення:

- 1) Той, що стосується стратегії;
- 2) Той, що містить загальні, основні настанови, важливі для підготовки та здійснення чого-небудь [1, с.648].

У свою чергу, слово «партнер» визначено як учасник у певній спільній діяльності [1, с.521].

За універсальним бізнес-словником Л. Лозовського та інших авторів, поєднання слів (стратегічне партнерство) означає співробітництво якоїсь компанії з більшою та міцнішою у фінансовому плані, що може забезпечити ресурси для досягнення деяких її економічних та стратегічних цілей [2].

Зокрема, Б.Тарасюк зазначає, що основними принципами стратегічного партнерства є наявність у партнерів подібних інтересів, збіг поглядів і підходів до ключових питань зовнішньої політики, готовність узгоджувати з інтересами стратегічного партнера або ухвалювати рішення щодо підтримки його на міжнародній арені [3].

Е.Лисицин з'ясовує суть стратегічного партнерства через поняття самого партнерства. Партнерство між державами він розглядає як спеціальну форму відносин, яка припускає співучасть держав, єдину мету і оформляється спеціальною угодою [4, с.32]. Стратегічне партнерство, на його думку, має мати стратегічні наслідки, наслідувати єдину стратегічну мету. Автор стверджує, що в угоді (а вона є обов'язковою), яку підписують стратегічні партнери, зміст партнерства має бути чітко визначеним. Такий документ має відображати, який внесок у досягнення зазначених цілей партнерства повинна зробити кожна сторона угоди [4, с.43].

На думку А. Зленка, *стратегічне партнерство* – це вища форма співробітництва, яка передбачає високий рівень взаємодії партнерів у досягненні конкретних цілей як у двосторонніх відносинах, так і на міжнародній арені. Складовими такої взаємодії мають бути взаєморозуміння, взаємопідтримка партнерів, визначення стратегічних інтересів, спільної позиції, орієнтованої на досягнення поставлених цілей. Автор також зазначає, що стратегічне партнерство має базуватися на повазі до національних інтересів кожної сторони, до політики кожного з партнерів, вибраного ним шляху розвитку, національного статусу, а також на рівноправності та підтриманні балансу відносин між партнерами. Рівень розвитку такого партнерства має визначатися безпосередньо сторонами залежно від глибини цих зв'язків [5].

О.Білурус основний принцип *стратегічного партнерства* вбачає у ефективному захисті власних національних інтересів. Стратегічним завданням зовнішньополітичного курсу, на його думку, є досягнення високого рівня конкурентоспроможності держави і суспільства. Принципами побудови *стратегічного партнерства* є ефективність, результативність та рентабельність зовнішньої політики [6, с.7].

З погляду П.Симоненка, відповідність *стратегічного партнерства* національним інтересам є основним критерієм їх побудови [6, с.8].

У свою чергу, І.Богословська під *стратегічним партнерством* розуміє відносини з тими країнами, з якими воно є найбільш вигідним. Таким чином, основними принципами мають бути реальна та рівна зацікавленість сторін у співробітництві. На її думку, усі інші варіанти – є не *стратегічне партнерство*, а обмін компліментами [6, с.9].

На думку Н.Вітренко, відносини *стратегічного партнерства* мають ґрунтуватися на принципах взаємної зацікавленості, рівноправ'я, довіри та ретельного виконання зобов'язань. Базою для формування *стратегічного партнерства* мають бути історичні, духовні традиції та схожість світорозуміння [6, с.10].

В.Зам'ятін вважає, що стратегічне партнерство може реалізуватися лише у випадку наявності справжньої стратегії. Не тільки зовнішньополітичної, а й економічної, безпекової, коли є бачення власного майбутнього і власних можливостей [7]. На його думку, країна, де зовнішня політика є чітко визначена, не може мати надто багато стратегічних партнерів, інтереси яких часом діаметрально протилежні. Наприклад, США мають тільки 5 *стратегічних партнерів*, а Україна – 19 [8].

Важко не погодитися з думкою В. Цімошевича, що партнерство – це підтримка у важкі часи [9].

На думку автора статті, справжнє *стратегічне партнерство* виявляється тоді, коли існує взаємодія між країнами не лише у період економічного піднесення тієї чи іншої країни, а й у період скрути. Таке партнерство може виявлятися у наданні певної фінансової допомоги, формуванні експертної комісії для розв'язання певної проблематики, обміні досвідом щодо виходу з кризової ситуації тощо.

Систематизувавши підходи до визначення *стратегічного економічного партнерства* з погляду різних науковців та політиків, доцільно буде застосувати методику конструювання категоріального апарату економічної науки, запропонованої А.Старостіною та В.Кравченко [10].

Відносини *стратегічного партнерства* є одним з важливих інструментів зовнішньої політики, який дедалі ширше використовують провідні країни та інтеграційні об'єднання, оскільки дає змогу підвищити результативність їх дій на міжнародній арені. Довгострокове, випробуване часом партнерство, стає гнучким механізмом взаємодії країн, об'єднаних навколо вирішення стратегічних завдань для реалізації власних національних інтересів і підвищення рівня стабільності у світі.

Випробовування міцності стратегічних відносин відбувається за умов поглиблення глобальної й регіональної конкуренції, загострення боротьби за ринки збуту та природні ресурси на тлі наростання негативних тенденцій у глобальній економіці. Перерозподіл міжнародного балансу сил, стрімкий розвиток нових глобальних потуг породжують додаткові виклики для консолідації дій країн-партнерів і водночас можливості для створення нових конфігурацій міжнародного партнерства.

В українській зовнішній політиці поняття «стратегічне партнерство» ще й досі не набуло остаточного змістового наповнення, що у попередні роки мало наслідком надмірне розширення кола «стратегічних партнерів». Така практика суттєво зменшувала ефективність цього важливого зовнішньополітичного інструменту, завжала спрямовуванню зусиль на розвиток дійсно значущих, стратегічно важливих для нашої держави, моделей відносин та механізмів взаємодії.

Структура поняття «Стратегічне економічне партнерство» в підходах різних авторів

Автор	Суть явища	Зміст явища	Результат явища
Сучасний словник іншомовних слів О.І.Скопненко, Т.В.Цимбалюк	Стосується стратегії	Містить загальні, основні настанови, важливі для підготовки та здійснення чого-небудь	-
Сучасний словник іншомовних слів О.І.Скопненко, Т.В.Цимбалюк	Учасник у певній спільній діяльності	-	-
Л. Лозовський Універсальний бізнес-словник	Співробітництво	Якоїсь компанії з більшою та міцнішою у фінансовому плані	Яка може забезпечити ресурси для досягнення деяких її економічних та стратегічних цілей
Б.Тарасюк Практика стратегічного партнерства випереджає	-	Наявність у партнерів подібних інтересів, збіг поглядів і підходів до ключових питань зовнішньої політики	Готовність узгоджувати з інтересами стратегічного партнера або ухвалювати рішення щодо його підтримки на міжнародній арені
Е.Лисицин Стратегічне партнерство – поняття сучасне	Спеціальна форма відносин	Яка припускає співучасть держав, єдиної мету	Оформляється спеціальною угодою
А. Зленко	Вища форма співробітництва	Передбачає високий рівень взаємодії партнерів у досягненні конкретних цілей як у двосторонніх відносинах, так і на міжнародній арені	-
О. Білорус	-	Ефективному захисті власних національних інтересів	-
Стратегічні партнери України: декларації і реалії // Національна безпека і оборона. – 2000. – № 12 // Електронний ресурс – http://www.ucps.org .	-	Ефективність, результативність та рентабельність зовнішньої політики	-
П. Симоненко	-	Відповідність національним інтересам	-
І. Богословська	Відносини	З тими країнами, з якими воно є найбільш вигідним	-
Н. Вітренко	-	Взаємної зацікавленості, рівноправ'я, довіри та ретельного виконання зобов'язань	-
В.Зам'ятін Ще раз про стратегічне партнерство // День. – 2000. - №223 // Електронний ресурс – http://www.day.kiev.ua .	-	Реалізовується лише у випадку наявності справжньої стратегії	-

Отже, *стратегічне партнерство* – тип міждержавних відносин, побудований як послідовна система взаємодії держав у напрямі реалізації спільних стратегічних завдань, інтересів та цілей. На відміну від союзницьких відносин, *стратегічне партнерство* не передбачає жорсткої системи зобов'язань політичного, економічного, гуманітарного або безпекового характеру.

В широкому розумінні *стратегічне партнерство* – це система взаємодії двох або кількох держав, яка ґрунтується на визнанні спільних цінностей та/або бачення, високому рівні співробітництва у визначених сферах, обопільній зовнішньополітичній підтримці (зокрема, в рамках міжнародних організацій), узгодженні позицій у кризових ситуаціях та під час розв'язання міжнародних конфліктів.

При цьому можливі розходження позицій країн-партнерів з тих або інших питань не мають істотно впливати на розвиток стратегічного співробітництва в цілому.

У вузькому розумінні *стратегічне партнерство* може бути побудоване на більш прагматичних засадах, навколо реалізації масштабних міждержавних проєктів (зокрема, в торговельно-економічній, транспортно-інфраструктурній, політичній, безпековій

та інших галузях). Наповнення *стратегічного партнерства* конкретним змістом відбувається залежно від специфіки цілей та завдань, що вирішуються за його допомогою.

Для відносин *стратегічного партнерства* необхідно визначити головні напрями взаємодії, засоби і шляхи, які ведуть до реалізації спільних цілей, продуману концепцію відносин, засоби досягнення мети і цілей, етапи їх реалізації та нейтралізації чинників, що перешкоджають цьому.

Відносини *стратегічного партнерства* формалізують у відповідних угодах і домовленостях та втілюють у поточну практику взаємодії країн-партнерів. Такі відносини нерідко передбачають наявність певних інституційних основ у вигляді постійно діючих або консультативних механізмів тощо. Відсутність формалізованого належним чином механізму функціонування відносин *стратегічного партнерства* створює ситуацію невизначеності процесу їх імплементації.

Відносини *стратегічного партнерства* встановлюються між сторонами, що мають стратегічне значення одна для одної, і які здатні, завдяки партнерським відносинам, підвищувати свою роль та вплив у більш широкому міжнародному контексті.

Відносини України з її стратегічними партнерами становлять одну з ключових основ зовнішньополітичної діяльності країни. Включення нашої держави до системи стратегічних відносин з провідними державами світу засвідчує значущість України як міжнародного гравця.

Вибір Україною стратегічних партнерів ґрунтується на стратегічному баченні шляхів розвитку держави та обумовлений усвідомленням її національних інтересів і засобів їх реалізації.

У низці випадків характер цих відносин може набувати життєво важливого значення для існування і розвитку нашої держави. Зміцнення та розвиток стратегічних відносин, надання їм більш глибокого змісту має становити провідну сферу застосування зусиль української дипломатії й інших державних інституцій.

Визначення можливих партнерів та розвиток потенціалу двосторонніх взаємин до зазначеного рівня – тривалий і складний процес, який залежить від низки чинників політичного, економічного, безпекового, культурного характеру тощо. У свою чергу, партнер також має бути зацікавлений у стратегічному співробітництві як складовій реалізації власних національних інтересів.

Система *стратегічного партнерства* нашої держави формується згідно з обраним Україною стратегічним курсом на модернізацію країни щодо сучасних викликів глобалізованого світу.

Відносини України з різними стратегічними партнерами мають не вводити у суперечність між собою, а також бути максимально гармонізованими, на що і спрямовуються зусилля української дипломатії.

У випадку виникнення серйозних розбіжностей або конфліктних ситуацій між різними стратегічними партнерами України, якщо вони якимось чином зачіпають нашу державу, вибір форми її поведінки у тій чи іншій ситуації має здійснюватися відповідно до національних інтересів та обраного нею стратегічного курсу.

Україна визначає свої зовнішньополітичні пріоритети і вибудовує систему відносин стратегічного партнерства у трьох головних вимірах – на рівні інтеграційних процесів (з Європейським Союзом), на рівні країн-глобалних гравців (США, РФ, КНР) та на регіональному рівні (Польща, Туреччина та інші). Усі ці магістральні напрями української зовнішньої політики є самодостатніми та водночас взаємодоповнювальними [11].

Стратегічний характер відносин між Україною та Російською Федерацією (РФ) базується на наявності спільних інтересів у таких важливих сферах як зміцнення міжнародної та регіональної безпеки, здійснення внутрішньої модернізації на основі соціально-економічних реформ та розбудови демократичних правових інституцій в обох країнах. Обидві держави зацікавлені у створенні спільного для всіх країн континенту простору стабільності та безпеки. Важливим механізмом реалізації *стратегічного партнерства* є Українсько-Російська міждержавна комісія, очолювана главами обох країн, а пріоритетні напрямки, визначені Програмою економічного співробітництва України та Російської Федерації на 2011–2020 рр., підписаною Прем'єр-міністром України М.Я.Азаровим та Головою Уряду РФ В.В.Путіним під час восьмого засідання Комітету з питань економічного співробітництва Українсько-Російської міждержавної комісії 7 червня 2011 р. у Москві.

З 2011 р. зростання економік України та Росії має носити відновлювальний характер. Однак для закріплення набраних темпів і успішного подолання наслідків глобальної кризи, переходу до сталого економічного розвитку з довгостроковими темпами зростання не нижче 6-6,6% для України і 4,5-5% для Російської Федерації потрібні випереджаючий розвиток торговельно-інвестиційних зв'язків між двома країнами, посилення їх економічних потенціалів для зміцнення конкурентних позицій у світовій економіці.

Реалізація визначених пріоритетів має спиратися на активні узгоджені дії, спрямовані на поглиблення економічної інтеграції. За очікуваних в майбутньому десятилітті середніх темпів зростання світової торгівлі загалом на рівні 5-6% на рік, темпи зростання товарообігу двох країн можуть становити близько 8-10% на рік (у фізичних обсягах). Внаслідок цього взаємна торгівля України і Росії може зрости в 2-2,6 рази.

Основними напрямами російсько-українського партнерства можуть бути [12]:

- ✓ Удосконалення режиму вільної торгівлі товарами
- ✓ Удосконалення захисту прав інвесторів
- ✓ Формування інтегрованої системи платіжно-розрахункових операцій

- ✓ Забезпечення вільного пересування громадян
- ✓ Співробітництво в галузі технічного регулювання
- ✓ Співпраця у сфері інновацій та наукових досліджень
- ✓ Прикордонне та міжрегіональне співробітництво
- ✓ Військово-технічне співробітництво
- ✓ Співпраця у сфері конкурентної політики
- ✓ Співпраця у пріоритетних галузях економіки (в тому числі легкій промисловості)
- ✓ Співпраця у сфері вуглеводневої енергетики
- ✓ Співробітництво в електроенергетиці
- ✓ Розвиток співробітництва у галузі ядерної енергетики та ядерного паливного циклу
- ✓ Співробітництво в авіаційній промисловості
- ✓ Співробітництво в космічній промисловості
- ✓ В галузі суднобудування
- ✓ Співробітництво в агропромисловому комплексі
- ✓ Співпраця у сфері інтеграції транспортно-логістичних систем України та Російської Федерації
- ✓ Співпраця в курортно-рекреаційному комплексі
- ✓ Співпраця у соціальній сфері
- ✓ Співробітництво в гуманітарній сфері

Очікувані результати від реалізації Програми економічного співробітництва Російської Федерації та України на 2011–2020 рр. можна оцінити на підставі таких критеріїв, що відображають ефективність двосторонньої економічної взаємодії. Ключовими цільовими показниками обсягів взаємної співпраці є:

- ◆ Підвищення обороту двосторонньої торгівлі товарами в середньому не менш ніж на 10-15% на рік (у фізичних обсягах)
- ◆ Підвищення обороту двосторонньої торгівлі послугами в середньому не менш ніж на 12-15% на рік
- ◆ Підвищення частки торгівлі несировинними товарами, а також послугами з третіми державами
- ◆ Підвищення обсягу взаємних інвестицій у середньому не менш ніж на 15-20% на рік
- ◆ Підвищення випуску підприємств із взаємними інвестиціями не менш ніж у 5 раз до 2020 р.

Реалізація Програми здійснюватиметься за допомогою виконання органами влади та господарюючими суб'єктами України та Російської Федерації вищезазначених заходів. Контроль за ходом реалізації Програми здійснюють уповноважені органи сторін: Міністерство економічного розвитку і торгівлі України та Міністерство економічного розвитку Російської Федерації. Контроль і реалізація Програми здійснюватиметься завдяки проведенню щорічного моніторингу реалізації Програми уповноваженими органами сторін і розгляду результатів моніторингу реалізації Програми в рамках роботи Підкомісії з торговельно-економічного співробітництва Комітету з питань економічного співробітництва Українсько-Російської міждержавної комісії.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Сучасний словник іншомовних слів: близько 20 тис. слів і словосполучень/ Уклали: Скопенко О.І., Цимбалюк Т.В. – К.: Довіра, 2006. -789с.
2. Лозовський Л.Ш. і др. Універсальний бизнес-словарь // Електронний ресурс – <http://yas.yuqa.ru>.
3. Тарасюк Б. Практика стратегічного партнерства випереджає теорію // Електронний ресурс – <http://www.ieac.org.ua>
4. Лисицин Е. Стратегічне партнерство – поняття сучасне // Віче.- 1999. - №2(83).- С.32-43.
5. Зам'ятін В. Стратегічне партнерство – не кліше // День. – 2000. – №112 // Електронний ресурс – <http://www.day.kiev.ua/49157>.
6. Стратегічні партнери України: декларації і реалії // Національна безпека і оборона. – 2000. – № 12 // Електронний ресурс – <http://www.ucersp.org>.
7. Зам'ятін В. Ще раз про стратегічне партнерство // День. – 2000. – №223 // Електронний ресурс – <http://www.day.kiev.ua>.
8. Зам'ятін В. 19 стратегічних партнерів – це забагато // День. – 2000. – №220 // Електронний ресурс – <http://www.day.kiev.ua>.
9. Рибалт А. Партнерство – це підтримка у важкі часи, стверджує міністр закордонних справ Польщі Влодзімеж Цімошевич // День. – 2002. – №224 // Електронний ресурс – <http://www.day.kiev.ua>.
10. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Економіка» №128, 2011.- за ред. Базилевич В.Д.
11. Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України // Електронний ресурс – <http://www.niss.gov.ua>
12. Програма економічного співробітництва України і Російської Федерації на 2011–2020 рр.